

Innst. O. nr. 73

(2003-2004)

Innstilling til Odelstinget fra justiskomiteen

Ot.prp. nr. 37 (2003-2004)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven mv. (forbrytelser i gjeldsforhold)

Til Odelstinget

1. PROPOSISJONENS HOVEDINNHOOLD

Sammendrag

Departementet legger i proposisjonen frem forslag om en revisjon av straffeloven kapittel 27 om forbrytelser i gjeldsforhold. Endringene tar sikte på å gjøre regelverket enklere å praktisere, og derved bidra til en mer effektiv bekjempelse av økonomisk kriminalitet.

Grensene for det straffbare foreslås stort sett videreført i tråd med gjeldende rett, likevel slik at det foretas enkelte viktige justeringer. Flere av straffebudene har i dag vilkår om at skyldneren er i en slik økonomisk situasjon at vedkommende ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne, dvs. at skyldneren er insolvent. Dette grunnleggende økonomiske vilkåret foreslås utvidet til også å omfatte situasjoner hvor skyldneren står i påtakelig fare for å bli insolvent ved handlingen. I forhold til straffebudet om formuesforringelse ved insolvens mv., skal det etter forslaget heller ikke frita for straff at insolvens mv. ikke lar seg fastslå, når dette skyldes at skyldneren forsettlig eller grovt uaktsomt har overtrådt regnskapsbestemmelser i lov eller forskrift.

Et annet endringsforslag som vil innebære en utvidelse av det strafferettslige ansvaret, er at foreldelsesfristen for straffbare handlinger ikke skal løpe under konkurs og gjeldsforhandling etter loven. Suspensjonsregelen foreslås begrenset til å gjelde for overtredelser av straffeloven kapittel 27 og regn-

skapsloven § 8-5 første ledd, og det foreslås en absolutt tidsfrist for suspensjonen på fem år.

På den annen side foreslås det også en viss inn snevring av det strafferettslige ansvaret. Til forskjell fra den gjeldende straffeloven § 285 første ledd foreslås det innført et vilkår om at fordringshavernes tap må være betydelig, for at et vågelig foretagende (en risikopreget aktivitet) skal være straffbar. Etter gjeldende rett er det tilstrekkelig at fordringshaverne påføres tap. Et annet eksempel er at fordringshavernes medvirkningsansvar foreslås redusert, i den forstand at det å motta oppgjør for uforfalt gjeld bare skal være straffbart dersom fordringshaveren har brukt utilbørlige midler for å oppnå fordelen.

Ellers foreslås det gjennomgående en forenkling av skyldkravene og en klarere avgrensning mellom de ulike straffebudene. De nåværende strafferammene foreslås stort sett videreført. Redaksjonelt foreslås det å plassere straffebudene "kronologisk" etter gangen i en konkurssak.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Gunn Karin Gjøl, Anne Helen Rui og Knut Storberget, fra Høyre, Carsten Dybevig, lederen Trond Helleland og Linda Cathrine Hofstad, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen og Ib Thomsen, fra Kristelig Folkeparti, Einar Holstad og Finn Kristian Marthinsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Inga Marte Thorkildsen, vil fremheve at det er uakseptabelt å berike seg på kreditorenes bekostning. Slikt innebærer en konkurransevridning som ikke kan godtas. Kampen mot økonomisk kriminalitet er etter komiteens oppfatning svært viktig. Komiteen er kjent med at Regjerin-

gen i juni 2004 vil legge frem en egen handlingsplan mot økonomisk kriminalitet, og ser positivt på dette.

K o m i t e e n vil påpeke at formålet med å revidere straffeloven kapittel 27 er at regelverket skal bli enklere å praktisere. I dag henlegges mange anmeldelser om brudd på straffeloven kapittel 27, fordi reglene er kompliserte og byr på tolkningsproblemer. Etter k o m i t e e n s mening er en forenkling av beviskravene særlig nødvendig. En revisjon av dette kapittelet vil etter k o m i t e e n s oppfatning bidra til å bekjempe den særlige form for kriminalitet som gjeldsforbrytelsene representerer på en mer effektiv måte enn i dag. Ønsket om å gjøre reglene i kapittel 27 forståelige for dem bestemmelsene retter seg mot begrunner også en lovmessig forenkling og klargjøring.

Det er et mål å styrke innsatsen mot bl.a. konkurskriminalitet. K o m i t e e n viser i den forbindelse til Ot.prp. nr. 23 (2003-2004) og til de ulike partiers respektive merknader i Innst. O. nr. 59 (2003-2004). Etter k o m i t e e n s oppfatning vil de endringer som ble gjort i konkurslovgivningen gjennom Besl. O. nr. 64 (2003-2004) og den revisjon av straffeloven kapittel 27 som nå foretas, samlet medføre en betydelig forbedring i samfunnets muligheter til å avdekke og sanksjonere konkurskriminalitet mv.

Det er grunn til å tro at det er store mørketall hva gjelder kriminalitet i gjeldsforhold. K o m i t e e n synes det er positivt at departementet tar initiativ til lovendringer som vil kunne bidra til å avdekke mer av denne type kriminalitet.

2. BAKGRUNNEN FOR LOVFORSLAGET

Straffelovrådet avga i juli 1999 sin utredning NOU 1999:23 Forbrytelser i gjeldsforhold. Straffelovrådet har fremmet flere forslag til forenklinger av straffeloven kapittel 27 om forbrytelser i gjeldsforhold. Justisdepartementet sendte utredningen på høring 20. september 1999 med høringsfrist 15. februar 2000.

Straffelovkommisjonen ble oppnevnt ved kongelig resolusjon 26. september 1980 med det mandat å legge frem utkast til ny straffelov. Kommisjonen er enig med Straffelovrådet i at det er behov for en opprydding i straffeloven kapittel 27 om forbrytelser i gjeldsforhold, og slutter seg i det vesentlige til Straffelovrådets forslag til endringer. På enkelte punkter har kommisjonen imidlertid en annen oppfatning enn Straffelovrådet, også når det gjelder materielle spørsmål. De foreslåtte endringene kan stort sett gjennomføres uavhengig av fremdriften i straffelovreformen for øvrig.

3. BEHOVET FOR EN REVISJON AV STRAFFELOVEN KAPITTEL 27

Det er et klart behov for et strafferettslig vern mot forbrytelser i gjeldsforhold. Behovet er særlig påtregende når skyldnerens økonomiske stilling er så svekket at det kan bli tale om en snarlig fellesforfølgning. I slike tilfeller vil skyldneren ofte ha et økonomisk motiv for å holde formuesgodene sine utenfor fordringshavernes rekkevidde, og derved forhindre at de blir beheftet med utlegg eller inngår i et eventuelt konkursbo. Samtidig er det få alternative sanksjonsformer mot slik kreditorskadelig atferd.

De siste par årene har det vært en betydelig vekst i antall konkurser. I 2002 var tallet på åpnede konkurser 4 473, og i 2003 ble det åpnet 5 223 konkurser, ifølge Statistisk sentralbyrås tabeller. Dette er det høyeste tallet på konkurser siden 1992, men det kan imidlertid se ut til at tallene nå er i ferd med å flate noe ut.

Undersøkelser viser at det i så mange som to av tre næringslivskonkurser foreligger mistanke om konkurskriminalitet. Ofte blir imidlertid sakene henlagt. Dette har ikke minst sammenheng med at straffebudene i straffeloven kapittel 27 er kompliserte og reiser tolkningsproblemer og bevisvil, slik Straffelovrådet peker på i sin utredning.

Høringsrunden bekrefter at det er behov for å forenkle og rydde opp i straffeloven kapittel 27. Et stort antall høringsinstanser har understreket viktigheten av å effektivisere regelverket. At det i dag er vanskelig å få pådømt lovbrudd etter straffebudene i straffeloven kapittel 27 er fremhevet av mange.

I kapittel 4 i proposisjonen gis det en oversikt over gjeldende rett, og i kapittel 5 gis det en beskrivelse av svensk, dansk og finsk rett på dette området.

4. KRAVET TIL SKYLDNERENS ØKONOMISKE STILLING – INSOLVENSBEGREPET

Sammendrag

Et felles vilkår for straff etter straffelovens bestemmelser om formuesforringelse ved insolvens mv., unnlattelse av å begjære oppbud mv., og kreditorbegunstigelse er at skyldneren "ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne". Det samme vilkåret har bestemmelsen om uttak av næringsvirksomhet, selv om vilkåret her er formulert noe annerledes ("at fordringshaverne ikke vil kunne tilfredsstilles"). Det er lagt til grunn i juridisk teori at uttrykket "ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne" innebærer et krav om insolvens, som antakelig skal forstås på samme måte som i konkursretten.

Straffelovrådet peker på at konkursrettens insolvensbegrep ikke er enhetlig. Rådet drøfter også enkelte andre tvilsspørsmål knyttet til konkurslovens

insolvensbegrep. Etter Straffelovrådets vurdering tilsier de vanskelighetene insolvensvilkåret medfører i strafferettslig sammenheng at vilkåret bør utvides til også å omfatte handlinger som er foretatt når skyldnerens økonomiske stilling er nær insolvens. Straffelovrådet legger til grunn at den foreslåtte utvidelsen vil gjøre det mindre nødvendig å avgrense eksakt insolvensbegrepet i straffeloven kapittel 27.

Forslaget om å utvide insolvensvilkåret har fått bred støtte i høringsrunden. Flere av høringsinstansene fremholder at dagens insolvenskrav gjør det svært vanskelig å få pådømt lovbrudd etter straffeloven kapittel 27.

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det nåværende vilkåret om at fordringshaverne ikke vil kunne tilfredsstilles, rent språklig bør erstattes med et krav om insolvens. Dette innebærer ingen realitetsendring. Lovteksten blir likevel lettere tilgjengelig, noe som er en del av formålet med revisjonen. Departementet er enig med Straffelovrådet i at § 281 annet ledd om formuesforringelse ved insolvens mv. også bør fange opp det tilfelle at skyldneren blir insolvent ved handlingen. Heller ikke dette innebærer noen realitetsendring i forhold til gjeldende rett. I motsetning til Straffelovrådet mener departementet at dette alternativet også bør tas med i bestemmelsen om kreditorbegunstigelse. Det er etter departementets oppfatning naturlig at avgrensningen av det økonomiske vilkåret er likt i disse bestemmelsene. Vanskelighetene med å bevise at skyldneren var eller ble insolvent ved en disposisjon gjør at påtalemyndigheten i mange tilfeller må nøye seg med å forfølge regnskapsovertredelsene. Men handlingens straffverdighet vil normalt ikke være betinget av at skyldneren var eller ble insolvent. Dersom skyldneren står i påtakelig fare for å bli insolvent ved handlingen, er det i prinsippet en tilfeldig fordel for skyldneren om insolvens likevel ikke inntreffer. Det sentrale bør heller være skyldnerens vurderingsgrunnlag på det tidspunktet formuesforringelsen eller kreditorbegunstigelsen foretas. Når faren for insolvens er påtakelig, bør skyldnerens varsellamper blinke. Effektivitets hensyn kommer følgerig etter departementets syn ikke i konflikt med straffverdighetsvurderinger dersom det økonomiske vilkåret utvides til også å omfatte de tilfellene der skyldneren står i påtakelig fare for å bli insolvent ved handlingen. Samtidig vil departementet understreke at "påtakelig" er et strengt krav, med et relativt begrenset anvendelsesområde.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at uttrykket "ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne", som brukes i straffeloven §§ 281, 283 a og 284, og uttrykket "at fordringshaverne ikke vil kunne tilfredsstilles", som brukes i straffeloven § 285, i praksis forstås som

et krav til insolvens. Det er etter komiteens oppfatning ønskelig at straffeloven utformes slik at den er lett tilgjengelig. Komiteen støtter derfor forslaget om å bruke insolvensbegrepet i stedet for nevnte straffbarhetsvilkår. Komiteen har i sin vurdering også lagt betydelig vekt på at et bredt flertall av høringsinstansene støtter forslaget.

Komiteen er enig med departementet i at dersom en skyldner står i en påtakelig fare for å bli insolvent ved en formuesdisposisjon, er det i prinsippet en tilfeldig fordel for skyldneren om insolvens ikke skulle inntreffe. Av den grunn støtter komiteen forslaget om å utvide straffbarhetsvilkåret til også å ramme situasjoner hvor skyldneren står i en påtakelig fare for å bli insolvent, og tiltrer proposisjonens omtale av hvordan dette kravet skal praktiseres. Komiteen har lagt betydelig vekt på at beviskravet i straffebudene gjennom dette blir lettere å oppfylle.

Komiteen har merket seg at NHO og Norges Rederiforbund er noe bekymret for at vilkåret vil kunne ramme disposisjoner som på handlingstidspunktet fremsto som fornuftige, men som i ettertid viser seg uheldige. Komiteen vil presisere at det er skyldnerens fremtidsutsikter på disposisjonstidspunktet som skal være avgjørende for den strafferettslige vurderingen.

5. VERN AV KREDITORFELLESSKAPET ELLER EN ENKELTSTÅENDE KREDITOR?

Sammendrag

De fleste straffebudene i straffeloven kapittel 27 retter seg mot krenkelser av kreditorfellesskapet.

Straffelovrådet foreslår at det ikke lenger skal være et vilkår i straffeloven § 281 annet ledd om formuesforringelse ved insolvens mv. at handlingen rammer hele kreditorfellesskapet. Lovteksten foreslås derfor formulert slik at den direkte verner mot krenkelser av en eller flere fordringshavere.

Få høringsinstanser har uttalt seg uttrykkelig om dette spørsmålet.

Departementet foreslår å videreføre en egen bestemmelse om eksekusjonshindring. Dette reduserer betydningen av å utvide anvendelsesområdet for bestemmelsen om formuesforringelse under insolvens, til krenkelser av enkeltstående fordringshavere. Spørsmålet er om den foreslåtte endringen får noen reell betydning overhodet. Departementet antar at en lemping i forhold til det nåværende vilkåret vil ha liten betydning. Det kan likevel ikke utelukkes at det i praksis vil forekomme tilfeller av unndragelser mv. som ikke rammer kreditorfellesskapet, men bare enkeltstående kreditorer, og hvor andre straffebud enten ikke er anvendelige eller ikke har en tilstrekkelig høy strafferamme. Departementet går derfor inn for å

følge opp forslaget fra Straffelovrådet. Proposisjonsutkastet bruker derfor uttrykket "en eller flere av fordringshaverne" også i forhold til § 283 første ledd bokstav b. Straffelovrådet har ikke foreslått noen tilsvarende endring i gjeldende § 284 om kreditorbegunstigelse. Departementet er enig i at rettstilstanden bør opprettholdes på dette punkt, slik at det fortsatt skal være et vilkår at kreditorfellesskapet rammes. Disposisjoner som går i favør av en fordringshaver og i disfavør av en enkelt blant flere andre fordringshavere, ligner mer på en unndragelse og bør vurderes etter det generelle straffebudet om formuesforringelse, hvor det ikke lenger vil være et vilkår at disposisjonen forringer stillingen til hele kreditorfellesskapet. Departementet foreslår derfor at utkastet § 282 om kreditorbegunstigelse bare skal rette seg mot handlinger som rammer kreditorfellesskapet.

Komiteens merknader

Komiteen støtter departementets vurderinger slik de kommer til uttrykk i proposisjonen og har ikke ytterligere kommentarer.

6. TAPSVILKÅR?

Sammendrag

Straffeloven § 285 første ledd om vågelig foretagende mv. har blant annet som vilkår at "fordringshaverne påføres tap". Noe tilsvarende vilkår finnes ikke i § 281 om boforringelse eller § 284 om kreditorbegunstigelse.

Straffelovrådet reiser spørsmål om det også i §§ 281 og 284 bør innføres et uttrykkelig tapsvilkår. Rådet fraråder imidlertid en slik løsning, og viser til at dette i uakseptabel grad vil svekke kreditorvernet. Tapsvilkåret foreslås beholdt i § 285 første ledd, og endret til et krav om betydelig tap. Hovedbegrunnelsen for dette er at det ikke oppstilles noe insolvensvilkår i § 285, og at straffansvaret for vågelig foretagende mv. da ikke bør inntre med mindre tapsrisikoen realiserer seg.

Ingen av høringsinstansene har uttalt seg uttrykkelig om spørsmålet.

Departementet slutter seg til de synspunktene som er fremmet av Straffelovrådet og Straffelovkommisjonen. Straffverdigheten av kreditorskadelige disposisjoner må som den store hovedregel vurderes ut fra forholdene på disposisjonstidspunktet. Å fravike dette krever etter departementets oppfatning en særskilt begrunnelse, slik tilfellet er for straffelovens bestemmelse om vågelig foretagende mv. Departementet ser det ikke som ønskelig å foreslå noe tilsvarende tapsvilkår i de øvrige straffebudene som er til revisjon.

Komiteens merknader

Komiteen støtter departementets vurderinger slik de kommer til uttrykk i proposisjonen og har ikke ytterligere kommentarer.

7. BLANDEDE SKYLDKRAV?

Sammendrag

Mange av bestemmelsene i straffeloven kapittel 27 har et blandet skyldkrav, det vil si at skyldkravet ikke er det samme i forhold til alle vilkårene i gjerningsbeskrivelsen.

En av hovedinnvendingene mot utformingen av bestemmelsene i straffeloven kapittel 27 har vært at skyldkravene er kompliserte. Rådet går derfor inn for å forenkle skyldkravene, og foreslår at flere av de kombinerte skyldkravene oppheves, og at det i stedet innføres straff for forsettlig og grovt uaktsomme overtredelser. Dette innebærer dels en skjerping, dels en lemping, i forhold til gjeldende rett. Straffelovrådet drøfter om ansvaret bør inntre allerede ved simpel uaktsomhet, men mener at det bør være tilstrekkelig å ramme grov uaktsomhet.

Ingen av høringsinstansene går imot den foreslåtte forenklingen av skyldkravene.

Departementet støtter den foreslåtte forenklingen av skyldkravene i gjeldende §§ 283 a, 284 og 285, og viser til at det verken i utredningene eller i høringsrunden er dokumentert noe behov for å videreføre de blandede skyldkravene i disse bestemmelsene. Departementet er også enig i at ansvaret ikke bør utvides til å omfatte simpelt uaktsomme handlinger. Det er den illojale opptreden overfor en fordringshaver som det er viktig å ramme med disse bestemmelsene.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at en av hovedinnvendingene mot straffeloven kapittel 27 har vært at skyldkravene er kompliserte, og ser behovet for en forenkling på dette punkt.

Komiteen har grundig vurdert om ansvar etter bestemmelsene i kapittel 27 bør inntre allerede ved simpel uaktsomhet. Etter komiteens oppfatning må det imidlertid være rom for at næringsdrivende tar en viss risiko - også i dårlige tider. Videre vil komiteen fremheve at det er den illojale opptreden overfor fordringshavere som man ønsker å ramme med bestemmelsene i straffeloven kapittel 27. Disse forhold tilsier at straffansvar først inntre ved grov uaktsomhet.

Komiteen viser til at kreditorskadelige handlinger som utøves uaktsomt, ikke har preg av den illojalitet overfor kreditorene som begrunner behovet for straffesanksjonering i medhold av nevnte bestemmelser. Komiteen støtter på denne bakgrunn for-

slaget om at skyldkravet i straffeloven kapittel 27 (med unntak av § 286 som videreføres uendret) settes til grov uaktsomhet og forsett.

8. STRAFFERAMMER

Sammendrag

Strafferammene i straffeloven kapittel 27 om forbrytelser i gjeldsforhold varierer fra fengsel i seks måneder til fengsel i fem år. Bot er et selvstendig straffalternativ i alle bestemmelsene. Den høyeste strafferammen for uaktsomme overtredelser er fengsel inntil tre år.

Forsettlige og grovt uaktsomme handlinger skal etter Straffelovrådets forslag ha felles strafferamme etter de bestemmelsene som foreslås å ramme begge skyldformer. Strafferammen for vanlige overtredelser av § 281 foreslås satt til bøter eller fengsel inntil tre år, mens grove overtredelser foreslås gitt en strafferamme på bøter eller fengsel inntil seks år. Dette er ment å gi uttrykk for at straffverdigheten av boforringelse er den samme som ved henholdsvis simple og grove formuesovertredelser som nevnt i straffeloven kapittel 24 om underslag, tyveri og ulovlig bruk og kapittel 26 om bedrageri og utroskap. For øvrig foreslår Straffelovrådet ingen endringer i strafferammene.

Ingen av høringsinstansene går imot de foreslåtte straffskjerpelsene. Forslagene om skjerpede strafferammer får også uttrykkelig støtte av mange.

Etter departementets syn gir de nåværende strafferammene et nokså godt uttrykk for handlingenes straffverdighet. Enkelte justeringer er det imidlertid behov for. Departementet støtter Straffelovrådets forslag om å heve strafferammen i bestemmelsen om grove boforringelser. Denne strafferammen bør imidlertid beholdes forsettlige overtredelser. Forslaget om å heve strafferammen for grovt uaktsomme tilfeller av boforringelse fra seks måneder til henholdsvis tre og seks år, avhengig av om boforringelsen betraktes som vanlig eller grov, vil etter departementets oppfatning gi en urimelig høy strafferamme for grovt uaktsomme handlinger. Departementet mener imidlertid at straffverdigheten av grovt uaktsomme, grove boforringelser kan komme på høyde med forsettlige, vanlige boforringelser, slik at strafferammen for grovt uaktsomme overtredelser bør heves til nivået for vanlige forsettlige overtredelser. Strafferammen for grovt uaktsomme boforringelser foreslås på denne bakgrunn satt til bøter eller fengsel inntil tre år. Bestemmelsen om eksekusjonshindring foreslås i departementets lovutkast sammenslått med bestemmelsen om formuesforringelse ved insolvens mv. Strafferammen for eksekusjonshindring blir dermed hevet til 3 år, både for forsettlige og grovt uaktsomme overtredelser. Ved straffutmålingen må det legges

vekt på at eksekusjonshindring normalt er mindre straffverdig enn formuesforringelse som rammer kreditorfellesskapet. Kreditorbegunstigelse er etter departementets oppfatning en mindre alvorlig krenkelse enn å unndra midler fra kreditorfellesskapet som sådan. Under forutsetning av at boet ikke er fullstendig tappet for eiendeler, vil begunstigelsen tross alt komme kreditorene til gode når gjenværende midler i boet skal fordeles, om enn i begrenset grad, avhengig av hvor stor begunstigelsen har vært i forhold til skyldnerens betalingsevne. På ellers like vilkår vil imidlertid straffverdigheten av å innfri en forpliktelse nesten alltid være mindre enn om tilsvarende eiendeler unndras fra kreditorfellesskapet som sådan. Etter departementets oppfatning bør den gjeldende strafferammen i straffebudet om kreditorbegunstigelse beholdes, det vil si bøter eller fengsel inntil to år, både for forsettlige og grovt uaktsomme overtredelser.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at departementet foreslår en ikke uvesentlig heving av flere av strafferammene i straffeloven kapittel 27, og støtter endringsforslagene som fremkommer av proposisjonen.

Komiteen finner imidlertid grunn til å presisere at en heving av strafferammen i flere bestemmelser i kapittel 27 innebærer et ønske fra lovgivers side om at straffenivået i noen grad heves i saker vedrørende gjeldsforbrytelser.

9. STRUKTUREN I KAPITLET

Sammendrag

Etter Straffelovrådets oppfatning er det et hovedproblem med de gjeldende reglene om forbrytelser i gjeldsforhold at flere av straffebudene overlapper hverandre i større eller mindre grad. Ved utformingen av utkast til nye bestemmelser har rådet derfor lagt "vesentlig vekt på å lette rettsanvendelsen, bl.a. ved å oppheve overlappende bestemmelser og klare avgrense rekkevidden av de enkelte straffebud". Strukturen i straffeloven kapittel 27 foreslås i hovedsak beholdt.

Mange av høringsinstansene har kritiske merknader til de redaksjonelle endringene.

Departementet foreslår at det fortsatt skal være et eget kapittel i straffeloven som retter seg mot forbrytelser i gjeldsforhold. Departementet går i hovedsak inn for å følge den strukturen Straffelovkommisjonen legger opp til, slik at det reviderte kapitlet på enklest mulig måte kan innarbeides i den nye straffeloven. Det foreslås imidlertid enkelte tilpasninger til den nåværende straffeloven.

Komiteens merknader

Komiteen støtter departementets vurderinger slik de kommer til uttrykk i proposisjonen og har ikke ytterligere kommentarer.

10. BOFORRINGELSE MV.

Sammendrag

Straffeloven § 281 første ledd retter seg mot "en skyldner som under konkurs, offentlig akkordforhandling eller annen forhandling om gjeldsordning etter regler som er gitt ved lov, ved fortielse eller uriktige opplysninger eller på annen måte søker å unndra noen av sine eiendeler fra å tjene til dekning for fordringshaverne, eller uriktig oppgir eller vedkjenner seg forpliktelser."

Straffelovrådet foreslår å omformulere gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 281 første ledd første punktum, slik at bestemmelsen ikke lenger skal rette seg mot den som "søker å" unndra eiendeler fra fordringshaverne. Det nåværende kravet om boforringelsesforsett harmonerer etter rådets oppfatning dårlig med skyldkravet grov uaktsomhet, og foreslås erstattet av et krav om at skyldneren foretar en "handling som er egnet til å forhindre at noen formuesgoder tjener til dekning eller utnyttelse for fordringshaverne". Rådet viser til at dette på vanlig måte også vil innbefatte unnlater. Alternativet "utnyttelse" er en tilføyelse i forhold til gjeldende rett, og tar sikte på å gjøre det straffbart for skyldneren å foreta handlinger som er egnet til å svekke eller eliminere fordringshavernes muligheter for å utnytte de kontraktene boet har rett til å tre inn i etter dekningsloven. Straffelovrådet foreslår også uttrykket "sine eiendeler" endret til "noen formuesgoder". I Straffelovrådets utkast til straffeloven § 281 første ledd nytt annet punktum foreslår rådet tatt inn en bestemmelse om at straffebudet også skal ramme en skyldner som under konkurs unnlater å bidra til at formuesgoder som befinner seg utenfor riket, gjøres tilgjengelig for fordringshaverne. Straffelovrådet foreslår for øvrig at skyldkravet i § 281 endres til forsett eller grov uaktsomhet, og at § 283 oppheves som overflødig. Straffeloven § 281 tredje ledd foreslås omformulert til en bestemmelse om grove overtredelser av første og annet ledd, og strafferammen for grove overtredelser foreslås hevet til bøter eller fengsel inntil seks år, uavhengig av om det er utvist forsett eller grov uaktsomhet.

Mange av høringsinstansene har synspunkter på redigeringen av utkastet til § 281. Det er bred enighet om at bestemmelsen bør forenkles rent teknisk, fortrinnsvis ved å splitte den opp i flere straffebud. Høringsinstansene er stort sett positive til endringsforslagene materielle innhold.

Departementet foreslår at handlinger som nevnt i straffeloven § 281 første ledd skilles ut i et eget straffebud. Dette vil gi mindre omfangsrike bestemmelser og gjøre det enklere å plassere straffebudene kronologisk etter gangen i en konkurssak, noe som bidrar til et lettere tilgjengelig regelverk. Denne type handlinger skiller seg dessuten vesentlig fra andre gjeldsforbrytelser ved at de er gjennomført til tross for de rådighetsbegrensningene som gjelder under fellesforfølging. Den nye bestemmelsen foreslås av hensyn til kronologien i kapitlet flyttet til § 285. Som etter gjeldende rett foreslår departementet at den skal komme til anvendelse på handlinger som foretas etter at det er åpnet konkurs eller gjeldsforhandling. Departementet er enig i at forsøk på unndragelse ikke bør regnes som fullbyrdet overtredelse. Etter departementets syn bør det komme klarere til uttrykk at skyldnerens passivitet kan rammes. Med unntak av enkelte små, språklige justeringer, slutter departementet seg ellers til den foreslåtte omformuleringen av gjerningsbeskrivelsen. Departementet er enig i at det er hensiktsmessig at begrepet "eiendel" erstattes med "formuesgode", slik at det gjøres klart at straffebudet rammer unndragelser mv. av alt fordringshaverne kan ta beslag i. Departementet er videre enig i at oppregningen i § 281 første ledd bør suppleres med et alternativ om at skyldnerens opptreden er til hinder for at formuesgodene tjener til fordringshavernes "utnyttelse". Dette vil gi et strafferettslig vern for fordringshavernes muligheter til å utnytte de kontraktene boet har rett til å tre inn i etter dekningsloven. I tråd med gjeldende rett og Straffelovrådets forslag, foreslår departementet at grove overtredelser skilles ut i et eget ledd med en egen strafferamme på bøter eller fengsel inntil seks år. For vanlige overtredelser foreslås det en strafferamme på bøter eller fengsel inntil tre år. Departementet er enig i at også grovt uaktsomme handlinger bør rammes, men mener at strafferammen da bør begrenses til bøter eller fengsel inntil tre år, også når overtredelsen er grov.

Straffeloven § 281 annet ledd retter seg mot "en skyldner som, skjønt han ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshavere, ved gave, salg til underpris, ødeleggelse, beskadigelse eller på annen måte søker å unndra noen av sine eiendeler fra å tjene til dekning for fordringshaverne". Det er et grunnleggende vilkår i § 281 annet ledd at skyldneren er eller blir insolvent ved handlingen.

Straffeloven § 281 annet ledd har mye til felles med § 285 annet ledd, som også retter seg mot insolvente skyldneres formuesforringende handlinger. Den lavere strafferammen, sammenholdt med omtalen i forarbeidene, gir imidlertid uttrykk for at det er de noe mindre alvorlige boforringelsestilfellene man tar sikte på å ramme med denne bestemmelsen.

I sitt utkast til § 281 annet ledd foreslår Straffelovrådet å utvide insolvensvilkåret til også å omfatte situasjoner hvor skyldneren står i påtakelig fare for å bli insolvent. I tillegg foreslås det en uttrykkelig lovfesting av det alternative vilkåret om at skyldneren ved handlingen blir insolvent. Insolvensvilkåret i § 281 annet ledd foreslås supplert med en presumsjonsregel som i realiteten fremstår som en omvendt bevisbyrderregel. Videre foreslår Straffelovrådet at det ikke lenger skal være et vilkår i straffeloven § 281 annet ledd at handlingen rammer kreditorfellesskapet. Straffelovrådet foreslår også en omformulering av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 281 annet ledd første punktum, slik at bestemmelsen ikke lenger skal rette seg mot den som "søker å" unndra eiendeler fra fordringshaverne. I Straffelovrådets utkast til § 281 annet ledd første punktum foreslås gjerningsbeskrivelsen utvidet med et alternativ om boforringelse i form av gjeldsøkning. Straffelovrådet foreslår for øvrig at skyldkravet i § 281 endres til forsett eller grov uaktsomhet, og at § 283 oppheves som overflødig. Straffeloven § 281 tredje ledd foreslås omformulert til en bestemmelse om grove overtredelser av første og annet ledd, og strafferammen for grove overtredelser foreslås hevet til bøter eller fengsel inntil seks år, uavhengig av om det er utvist forsett eller grov uaktsomhet. Straffeloven § 285 annet ledd foreslås opphevet. Rådet foreslår også å oppheve § 283 a første ledd nr. 2, fordi det ikke vil ha noen selvstendig betydning ved siden av utkastet til § 281 annet ledd.

Mange av høringsinstansene har synspunkter på redigeringen av utkastet til § 281. Det er bred enighet om at bestemmelsen bør forenkles rent teknisk, fortrinnsvis ved å splitte den opp i flere straffebud. Også forslaget om å utvide insolvensvilkåret i § 281 annet ledd har fått bred tilslutning i høringsrunden. Det samme gjelder den foreslåtte presumsjonsregelen om insolvens ved brudd på regnskapslovgivningen.

Departementet foreslår at handlinger som nevnt i straffeloven § 281 annet ledd skilles ut i et eget straffebud, men foreslår at dette slås sammen med bestemmelsen om eksekusjonshindring. Dette vil gjøre det enklere å plassere straffebudene kronologisk etter gangen i en konkurssak, noe som bidrar til et lettere tilgjengelig regelverk. Departementet er også enig i at § 285 annet ledd kan oppheves som overflødig. Den nye bestemmelsen foreslås av hensyn til kronologien i kapitlet flyttet til § 283. Departementet støtter den foreslåtte utvidelsen av insolvensvilkåret. Det samme gjelder forslaget om at bestemmelsen ikke bare skal verne kreditorfellesskapet, men også enkeltstående kreditorer. Departementet er videre enig i at forsøk på formuesforringelse ikke bør regnes som fullbyrdet overtredelse. Departementet er også enig i

at det er hensiktsmessig at begrepet "eiendel" erstattes med "formuesgode". Etter departementets oppfatning kan imidlertid gjerningsbeskrivelsen forenkles vesentlig i forhold til Straffelovrådets utkast til § 281 annet ledd. Ved utformingen av lovteksten må hensynet til enkelhet avveies mot hensynet til presisjon. Slik departementet ser det, vil begge hensyn bli rimelig ivarettatt ved at gjerningsbeskrivelsen utformes i tråd med det parallelle straffebudet om boforringelse ved konkurs og gjeldsforhandling etter loven. I motsetning til Straffelovrådet mener departementet at bestemmelsen bør suppleres med et vilkår om at handlingen må ha vært uforsvarlig. Departementet mener det er uheldig om ordlyden i et straffebud rekker lenger enn tilsiktet slik at det blir nødvendig med innskrenkende tolkning. Den foreslåtte presumsjonsregelen for de tilfellene hvor manglende regnskapsføring umuliggjør en konstatering av at det økonomiske vilkåret er oppfylt, er i realiteten en omvendt bevisbyrderregel. I utgangspunktet vil en slik regel være i strid med det grunnleggende strafferettslige prinsippet om at enhver rimelig tvil skal komme den tiltalte til gode. Slike regler kan og bør bare brukes når de fremstår som absolutt nødvendige, og når dette ikke går på bekostning av den tiltaltes rettssikkerhet. I dette tilfellet kreves det imidlertid at regnskapsreglene er overtrådt på en grovt klanderverdig måte, og i den forbindelse er det de vanlige bevisbyrderreglene som gjelder. Simpelt uaktsomme regnskapsovertredelser vil være straffbare isolert sett, men presumsjonsregelen forutsettes altså bare å komme til anvendelse når uaktsomheten er grov. Dette gjør åpenbart betenkelighetene mindre, særlig fordi det skal relativt mye til for at uaktsomheten vil bli regnet som grov. Skyldneren vil normalt være klar over at konsekvensene av regnskapsovertredelser ofte blir større i en uoversiktlig økonomisk situasjon. Dette tilsier at skyldnerens aktsomhetsnivå skjerpes. Hvis regnskapsplikten likevel misligholdes på en grovt uaktsom måte, er skyldneren den nærmeste til å bære risikoen for at de mangelfulle regnskapene gjør det umulig å ta standpunkt til om vedkommende var, ble eller stod i påtakelig fare for å bli insolvent ved den aktuelle disposisjonen. Departementet støtter på denne bakgrunn den foreslåtte presumsjonsregelen, og viser til at også høringsinstansene ga bred støtte til en slik regel. I tråd med gjeldende rett og Straffelovrådets forslag foreslår departementet at grove overtredelser skilles ut i et eget ledd med en egen strafferamme på bøter eller fengsel inntil seks år. For vanlige overtredelser foreslås det en strafferamme på bøter eller fengsel inntil tre år. Departementet er enig i at også grovt uaktsomme handlinger bør rammes, men mener at strafferammen da bør begrenses til bøter eller fengsel inntil tre år, også når overtredelsen er grov.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at departementet vil videreføre straffeloven § 281 første ledd i ny § 285. Forslaget innebærer i det vesentligste en videreføring av gjeldende rett. Det presiseres imidlertid at skyldnerens passivitet og handlinger som er egnet til å forhindre at formuesgoder tjener til utnyttelse for fordringshaverne, kan rammes av straffebudet. Forsøk på kreditorunndragelse vil dessuten ikke bli å regne som en fullbyrdet overtredelse etter ny § 285, men må i stedet vurderes etter de alminnelige reglene i straffeloven §§ 49 flg.

Komiteen støtter forslaget til ny § 285 og har ingen ytterligere merknader.

Komiteen viser videre til at i proposisjonen foreslår departementet å videreføre § 281 annet ledd i ny § 283. Straffeloven § 285 annet ledd foreslås opphevet. Forsøk på brudd på ny § 283 foreslås sanksjonert etter lovens §§ 49 flg. Komiteen har merket seg at ny § 283 i hovedsak er en videreføring av gjeldende rett, men presumpsjonsregelen i første ledd bokstav b annet punktum er ny. Etter komiteens oppfatning er det hensiktsmessig å innta en slik presumpsjonsregel i straffeloven. Komiteen har i sin vurdering lagt vekt på at høringsinstansene ga bred støtte til en slik regel.

Komiteen støtter forslaget til ny § 283 og har ingen ytterligere merknader.

11. EKSEKUSJONSHINDRING

Sammendrag

Straffeloven § 282 retter seg mot "den som under tvangsfullbyrdelse eller midlertidig sikring ved fortelse eller uriktige opplysninger eller på annen måte søker å unndra noen av sine eiendeler fra å tjene til dekning for en fordringshaver".

Straffelovrådet går inn for å oppheve straffeloven § 282. Bestemmelsen antas å være overflødig som følge av forslaget om at også krenkelser av enkeltstående fordringshavere skal fanges opp av utkastet til § 281 annet ledd.

Bortsett fra Oslo politidistrikt som gir uttrykkelig støtte til opphevelsen av § 282, lar de andre høringsinstansene forslaget stå uomtalt.

Behovet for § 282 om eksekusjonshindring reduseres når § 281 annet ledd om formuesforringelse ved insolvens mv. utvides til også å omfatte krenkelser av enkeltstående fordringshavere. Fordringshaverne har imidlertid også krav på vern i de tilfellene hvor det ikke foreligger insolvens, men hvor det av ulike grunner fremstår som nødvendig å tvangsinn drive kravet. Dette hensynet er det bare § 282 som ivaretar. Høringsinstansenes taushet om opphevelsesforslaget kan tyde på at bestemmelsen betraktes som lite viktig i praksis. Departementet er likevel av

den oppfatning at bestemmelsen bør videreføres, slik Straffelovkommisjonen har foreslått. Bestemmelsen foreslås flyttet til § 283 første ledd bokstav a. Straffeloven § 283 om grovt uaktsom overtredelse av §§ 281 og 282 foreslås opphevet og innarbeidet i de respektive straffebudene. Skyldkravet i utkastet til § 283 om eksekusjonshindring vil derfor være forsett eller grov uaktsomhet. Det foreslås en felles straffeframme på bøter eller fengsel inntil tre år for vanlige forsettlige og grovt uaktsomme tilfeller av formuesforringelse ved insolvens eller eksekusjonshindring.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at departementet i det vesentlige foreslår å videreføre straffeloven § 282 i ny § 283, og støtter forslaget. Komiteen finner grunn til særlig å fremheve bevisregelen som fremgår av bestemmelsens første ledd bokstav b annet punktum. Denne vil ramme debitorer som typisk kaster regnskapene for å vanskeliggjøre straffeansvar og uttrykker en nødvendig tilnærming til konkursskriminalitet.

12. UNNLATELSE AV Å BEGJÆRE OPPBUD ELLER GJELDSFORHANDLING

Sammendrag

Straffeloven § 283 a første ledd retter seg innledningsvis mot "den som ikke begjærer åpning av gjeldsforhandling eller konkurs til tross for at han bør innse at han ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne". Det er et grunnleggende vilkår i § 283 a at skyldneren er insolvent. Straffeloven § 283 a første ledd nr. 2 oppstiller som tilleggsvilkår at skyldneren "bør innse at den næringsvirksomhet som han eier eller bestyrer, alene eller sammen med andre, klart går med tap, og at fordringshaverne ikke vil kunne tilfredsstilles innen rimelig tid". Straffeloven § 283 a annet ledd gjør unntak fra straffebestemmelsene i første ledd "når skyldneren har opptrådt i forståelse med fordringshavere som representerer en vesentlig del av fordringsmassen med hensyn til både beløp og antall". Når fordringshaverne er gjort kjent med skyldnerens situasjon, kan de om ønskelig begjære vedkommende konkurs på egen hånd. I så fall er det ikke behov for å straffesanksjonere manglende oppbudsbegjæring fra skyldnerens side. Med denne unntaksregelen har man ivarett de tilfellene hvor skyldneren og fordringshaverne ser seg best tjent med en utenrettslig gjeldsforhandling. Skyldkravet i straffeloven § 283 a er sammensatt.

Straffelovrådet foreslår å oppheve § 283 a første ledd nr. 2. Forslaget begrunnes med at straffalternativet vil ha liten selvstendig betydning ved siden av utkastet til § 281 annet ledd. Hensynet til forenkling av regelverket tilsier da en slik løsning. Straffeloven

§ 283 a første ledd nr. 1 foreslås videreført, riktignok med en viss "klargjøring og forenkling av gjerningsbeskrivelsen og skyldkravet". Endringene innebærer blant annet at det blendede skyldkravet erstattes med et generelt krav om forsett eller grov uaktsomhet. Det foreslås også å presisere i lovteksten at plikten inntreffer ved insolvens. Det er ulike syn blant høringsinstansene på disse spørsmålene.

Revisjonen av straffelovens kapittel om forbrytelser i gjeldsforhold har blant annet til formål å gjøre bestemmelsene lettere å anvende i praksis. Høringsrunden har vist at forslaget om å oppheve straffeloven § 283 a første ledd nr. 2 neppe vil være et hensiktsmessig bidrag i så måte. Departementet legger vesentlig vekt på at sentrale høringsinstanser tar til orde for å videreføre straffehjemmelen i § 283 a første ledd nr. 2, ikke minst av hensyn til den viktige funksjonen dette handlingsalternativet åpenbart har hatt ved å avverge mer alvorlige forbrytelser i gjeldsforhold. Departementet går på denne bakgrunn ikke inn for å følge opp Straffelovrådets forslag om å oppheve § 283 a første ledd nr. 2. Når det gjelder § 283 a første ledd nr. 1 om unnlatelse av å begjære oppbud mv. som har til følge manglende omstøtelse, vil departementet understreke at dette alternativet har en særlig selvstendig betydning når det er tatt utlegg i skyldnerens formuesgoder. At utlegg blir tatt, er i prinsippet utenfor skyldnerens kontroll. Den nye bestemmelsen foreslås av hensyn til kronologien i kapitlet flyttet til § 284. Departementet er for øvrig enig i de endringene Straffelovrådet har foreslått, og tiltrer rådets begrunnelse for disse. Departementet foreslår imidlertid enkelte språklige endringer i ordlyden i forhold til rådets forslag. Departementet går i likhet med Straffelovrådet inn for å videreføre unntaksregelen i § 283 a annet ledd. Denne bestemmelsen er viktig av hensyn til skyldnere som har gått inn i utenrettslige gjeldsforhandlinger med fordringshaverne.

Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at departementet i det vesentlige foreslår å videreføre straffeloven § 283 a i ny § 284. Det vises for øvrig til merknadene til proposisjonens kapittel 6 og 9. Etter komiteens oppfatning er det hensiktsmessig av hensyn til pedagogikk og innarbeidet praksis å videreføre § 283 a første ledd nummer 2. På denne bakgrunn støtter komiteen departementets forslag til ny § 284.

13. KREDITORBEGUNSTIGELSE

Sammendrag

Straffeloven § 284 retter seg mot "en skyldner som gir noen fordringshaver fyldestgjørelse eller sikkerhet, skjønt han bør innse at han ikke vil kunne tilfredsstille alle fordringshaverne, og at utsikten for

dem til å få dekning blir betydelig forringet". Det er et grunnleggende vilkår i § 284 at skyldneren er insolvent ved handlingen. For at § 284 skal komme til anvendelse, er det dessuten en forutsetning at handlingen rammer kreditorfellesskapet. Skyldkravet i § 284 er blandet. Det kreves forsett med hensyn til den omstendighet at fordringshaveren har fått fyllestgjørelse eller sikkerhet, mens det er tilstrekkelig at det foreligger uaktsomhet om skyldnerens insolvens og om den følge at fordringshavernes dekningsutsikt forringes betydelig. Strafferammen i § 284 er bøter eller fengsel inntil to år.

I sitt utkast til § 284 foreslår Straffelovrådet å utvide insolvensvilkåret til også å omfatte situasjoner hvor skyldneren på handlingstidspunktet står i påtakelig fare for å bli insolvent. Straffelovrådet foreslår også å innføre et uttrykkelig vilkår om at kreditorbegunstigelsen må ha vært "uforsvarlig". Det blendede skyldkravet i § 284 foreslås endret til et generelt krav om forsett eller grov uaktsomhet. Det foreslås ingen endringer i strafferammen.

Det er ulike syn blant høringsinstansene til de foreslåtte endringene.

Departementet er enig med Straffelovrådet i at det fortsatt bør være et eget straffebud om kreditorbegunstigelse, atskilt fra andre former for formuesforringelse. Av hensyn til kronologien i kapitlet foreslås bestemmelsen imidlertid flyttet til § 282. Departementet er enig i at det økonomiske vilkåret bør omskrives til et krav om insolvens, og utvides til også å omfatte situasjoner hvor skyldneren står i påtakelig fare for å bli insolvent. Til forskjell fra Straffelovrådet mener imidlertid departementet at vilkåret også bør suppleres med et alternativ om at skyldneren blir insolvent ved handlingen. Departementet understreker at det ikke er aktuelt å innføre noe tapsvilkår i bestemmelsen. Det bør fortsatt være forholdene på gjerningstidspunktet som avgjør straffbarheten. Departementet støtter forslaget om å oppheve det blendede skyldkravet og erstatte det med et generelt krav om forsett eller grov uaktsomhet. Departementet er også enig i at det ikke er behov for å heve strafferammen. I tråd med gjeldende rett foreslås det derfor en strafferamme på bøter eller fengsel inntil to år.

Komiteens merknader

Komiteen er enig med departementet i at straffeloven fortsatt bør inneholde et eget straffebud om kreditorbegunstigelse, og at dette bør skilles fra bestemmelser som omhandler andre former for formuesforringelse.

Komiteen har merket seg at straffeloven § 284 foreslås videreført med mindre endringer i ny § 282, og viser i denne forbindelse til merknadene til proposisjonens kapittel 6. Etter komiteens oppfatning vil det ikke være hensiktsmessig å innføre et nytt vil-

kår i bestemmelsen om at kreditorbegunstigelsen må være uforsvarlig for å være straffbar. Det er en risiko for at et slikt tilleggsvilkår vil kunne begrense bestemmelsens anvendelsesområde, og det vil etter komiteens mening ikke være ønskelig.

Komiteen støtter forslaget til ny § 282 og har ingen ytterligere merknader.

14. UFORSVARLIGE ØKONOMISKE DISPOSISJONER

Sammendrag

Straffeloven § 285 første ledd retter seg mot den som "innlater seg på spill eller annet vågelig foretagende som står i misforhold til hans økonomiske stilling, med den følge at formuesstillingen forverres og fordringshaverne påføres tap". Det er også straffbart om denne følgen bevirkes ved "ødsel levemåte eller annen lettsindig atferd eller ved grovt uordentlig forretningsførsel".

Straffelovrådet går inn for å videreføre vilkåret om at handlingen må ha til følge at fordringshaverne påføres tap. Rådet peker på at dette riktignok kan gi tilfeldige utslag, men at straff likevel ikke bør gjøres gjeldende med mindre tapsrisikoen slår ut. Det foreslås dessuten at fordringshaverne tap må være betydelig. Rådet synes forutsetningsvis å legge til grunn at dette ikke nødvendiggjør at skyldneren blir insolvent som følge av handlingen. Skyldkravet foreslås senket til grov uaktsomhet.

Bare Oslo politidistrikt har uttalt seg om straffeloven § 285 første ledd, og de understreker behovet for å videreføre bestemmelsen.

Departementet er enig i at det er behov for å beholde et straffebud som retter seg mot den type uforsvarlige økonomiske disposisjoner som nevnt i straffeloven § 285 første ledd, samtidig som det er nødvendig med enkelte justeringer i forhold til den nåværende bestemmelsen. Av hensyn til kronologien i kapitlet foreslås straffebudet dessuten flyttet til § 281. Mange av de tapsbringende disposisjonene som foretas i forretningslivet, vil i ettertid kunne karakteriseres som uforsvarlige. Det er ikke dermed sagt at de er straffverdige. Spørsmålet er hvor grensene skal settes. Etter departementets oppfatning er det rimelig å innsnevre bestemmelsen til bare å gjelde i de tilfellene hvor fordringshaverne tap har vært betydelig, slik Straffelovrådet har foreslått. Det gjeldende vilkåret knyttet til alternativet spill eller annet vågelig foretagende, om at handlingen må stå i misforhold til skyldnerens økonomiske stilling, foreslås opphevet. Det foreslås at skyldnerens handlinger må påføre fordringshaverne "betydelig tap" for å rammes av bestemmelsen. Det foreslås at skyldkravet for dette vilkåret, som for de øvrige vilkårene i bestemmelsen, skal være forsett eller grov uaktsomhet. Vilket

om at formuesstillingen må forverres foreslås opphevet som overflødig ved siden av tapsvilkåret. Når det gjelder strafferammen, er departementet enig i at den fortsatt bør settes til bøter eller fengsel inntil to år.

Komiteens merknader

Komiteen er enig med departementet i at det er behov for å videreføre hovedlinjene i straffeloven § 285 første ledd som omhandler uforsvarlige økonomiske disposisjoner. Det er imidlertid etter komiteens oppfatning hensiktsmessig å innskrenke gjerningsbeskrivelsen i straffebudet i noen grad. Ny § 281 bør kun ramme de tilfeller hvor fordringshaverne tap har vært betydelige. Komiteen viser for øvrig til sine generelle merknader til proposisjonens kapittel 9 og 10.

Komiteen støtter forslaget til ny § 281 og har ingen ytterligere merknader.

15. MEDVIRKNING MV.

Sammendrag

Straffeloven § 288 retter seg mot den som "medvirker til noen der [i §§ 281 til 286] nevnt handling, eller som foretar noen slik handling til skyldnerens fordel eller med hans samtykke eller på hans vegne, eller som medvirker hertil". Bestemmelsen gir først og fremst hjemmel for et alminnelig medvirkningsansvar.

Forslaget om å sløyfe det ubetingede medvirkningsansvaret for en fordringshaver som mottar fyllestgjørelse eller sikkerhet for uforfalt gjeld, får uttrykkelig støtte av flere høringsinstanser.

Departementet er enig i at det ordinære medvirkningsansvaret i straffeloven § 288 bør skilles ut i et eget ledd. Departementet støtter også Straffelovrådets forslag om å utvide unntaket for fordringshaverne, slik at det ubetingede medvirkningsansvaret for å ha mottatt fyllestgjørelse eller sikkerhet for uforfalt gjeld, oppheves. Også når det gjelder tredjepersoners ansvar som selvstendig gjerningsperson slutter departementet seg til de synspunktene som er fremmet av Straffelovrådet. Utkastet til § 287 første ledd er imidlertid noe omformulert rent språklig sammenlignet med rådets utkast. Departementet er dessuten enig med Straffelovkommisjonen i at alternativet "med hans [skyldnerens] samtykke" kan fjernes som overflødig.

Komiteens merknader

Komiteen viser til at departementet foreslår å videreføre straffeloven § 288 med mindre endringer i ny § 287. Komiteen støtter dette og har ingen ytterligere merknader til utformingen av ny § 287.

16. SUSPENSJON AV FORELDELSE

Sammendrag

Det følger av straffeloven § 67 at straffbare forhold foreldes når en bestemt tidsfrist er utløpt. Ved strafferammer på bøter eller fengsel inntil ett år er fristen to år. Fristen heves til fem år når fengselsstrafferammen overstiger ett år, men ikke er høyere enn fire år. Fristen heves ytterligere til ti år når strafferammen overstiger fire år, men ikke er høyere enn åtte år. Foreldelsesfristen starter som hovedregel å løpe den dagen det straffbare forholdet er opphørt. Fristen avbrytes ved rettergangsskritt som medfører at den mistenkte får stilling som siktet.

Straffelovrådet foreslår at foreldelsesfristen for handlinger som rammes av straffeloven §§ 281 til 286 og § 288, ikke skal løpe så lenge skyldnerens bo er under konkurs eller gjeldsforhandling. Bakgrunnen for forslaget er at slike forhold gjennomgående avdekkes på et sent stadium av fellesforfølgningen, noe som ofte har sammenheng med at den straffbare handlingen er forsøkt tildekket gjennom overtredelser av regnskapslovgivningen. Av hensyn til gjerningspersonen er det imidlertid foreslått en absolutt tidsbegrensning for suspensjonen på fem år. Det er foreslått en tilsvarende suspensjonsregel for vesentlige regnskapsovertredelser etter regnskapsloven § 8-5 første ledd, jf. utkastet til nytt fjerde ledd. Samtidig foreslås det å fjerne den nåværende særregelen i § 8-5 fjerde ledd. Foreldelsesfristen for ikke vesentlige regnskapsovertredelser vil derved bli forkortet fra fem til to år.

En rekke høringsinstanser gir uttrykkelig støtte til forslaget, også når det gjelder den foreslåtte tilføysen i regnskapsloven.

Departementet slutter seg til Straffelovrådets forslag om å innføre en regel om suspensjon av foreldelse under konkurs og gjeldsforhandling, og viser til at Straffelovkommisjonen og et bredt flertall av de høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, har tiltrådt forslaget. Departementet foreslår i denne omgang en suspensjonsregel med den rekkevidde Straffelovrådet har foreslått. Ved forberedelsen av den nye straffeloven vil det bli vurdert om regelen skal utvides til å gjelde for andre typer overtredelser. Bestemmelsen hører best hjemme i straffelovens foreldeskapittel. Plasseres bestemmelsen der, vil den også være mer egnet til å omfatte andre typer overtredelser. Ordningen harmonerer dessuten best med den løsningen som er valgt for tilsvarende regler. I prinsippet kunne den nye bestemmelsen i straffeloven også gjelde overtredelser av regnskapsloven § 8-5. Departementet mener imidlertid at opplysningshensyn tilsier at særregelen bør gå uttrykkelig frem av regnskapslovens bestemmelse.

Departementet er ellers enig med Straffelovrådet i at den nåværende særregelen i § 8-5 fjerde ledd bør

oppheves. Foreldelsesfristen for ikke vesentlige regnskapsovertredelser vil derved forkortes fra fem til to år.

Komiteens merknader

Komiteen er kjent med at forbrytelser i gjeldsforhold gjennomgående avdekkes på et sent stadium av fellesforfølgningen. Dette skyldes ofte at den straffbare handling er forsøkt tildekket gjennom overtredelser av regnskapslovgivningen. Etter komiteens mening er det et mål at komplisert konkurskriminalitet straffefølges i større utstrekning enn i dag. Komiteen støtter derfor departementets forslag til ny straffeloven § 68 a og ny regnskapsloven § 8-5 fjerde ledd.

Komiteen ber departementet ifm. arbeidet med ny straffelov vurdere om også andre straffebud som gjelder økonomisk kriminalitet skal omfattes av § 68 a om suspensjon av foreldelse.

17. REGNSKAPSOVERTREDELSE

Sammendrag

Straffeloven § 286 retter seg mot nærmere angitte, vesentlige overtredelser av regnskapslovgivningen. Skyldkravet er forsett eller uaktsomhet. Strafferammen er bøter eller fengsel inntil ett år eller begge deler. Ved særlig skjerpene omstendigheter heves strafferammen til fengsel inntil tre år.

Regnskapsloven av 1998 § 8-5 har en tilsvarende straffetrussel, som også retter seg mot både forsettlig og uaktsomme overtredelser av regnskapslovgivningen. Strafferammen er bøter eller fengsel inntil tre år, men fengsel inntil seks år ved særlig skjerpene omstendigheter. Etter § 8-5 annet ledd er strafferammen bøter eller fengsel inntil tre måneder for overtredelser som ikke er vesentlige.

Straffelovrådet foreslår at strafferammene i straffeloven § 286 heves til samme nivå som i regnskapsloven, dvs. i fengsel i henholdsvis tre eller seks år, avhengig av om det foreligger særlig skjerpene omstendigheter.

I høringsrunden støtter mange høringsinstanser forslaget om økte strafferammer.

Departementet går ikke inn for endringer i straffeloven § 286 og regnskapsloven § 8-5 i denne omgang, med unntak for at det foreslås en ny bestemmelse om suspensjon av foreldelse i regnskapsloven § 8-5. Bestemmelsene faller noe på siden av tematikken i kapitlet for øvrig. Vurderingene av bestemmelsenes innhold og forholdet mellom dem kan best gjøres i arbeidet med den nye straffeloven.

Komiteens merknader

Komiteen støtter forslaget om videreføring av straffeloven § 286 og har ingen ytterligere merknader.

18. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER AV LOVFORSLAGENE

Departementet legger til grunn at de foreslåtte lovendringene ikke vil ha vesentlige administrative og økonomiske konsekvenser. De konsekvensene som inntreffer, vil under enhver omstendighet kunne dekkes innenfor de ordinære budsjetttrammene.

19. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i straffeloven mv.
(forbrytelser i gjeldsforhold)

I

I straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 gjøres følgende endringer:

Ny § 68 a skal lyde:

Foreldelsesfristen for overtredelse av §§ 281 til 287 løper ikke under konkurs eller gjeldsforhandling etter loven. Fristen kan likevel ikke forlenges med mer enn 5 år etter denne paragrafen.

§ 281 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes en skyldner som forsettlig eller grovt uaktsomt påfører fordringshaverne betydelig tap ved

- a) pengespill eller annen risikopreget aktivitet,*
- b) annen lettsindig atferd,*
- c) overdrevent forbruk, eller*
- d) grovt uordentlig forretningsførsel.*

§ 282 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes en skyldner som forsettlig eller grovt uaktsomt gir en fordringshaver oppgjør eller sikkerhet, dersom skyldneren er, blir eller står i påtakelig fare for å bli insolvent ved handlingen, og derved forringer fordringshavernes dekningsutsikt i betydelig grad.

§ 283 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 3 år straffes en skyldner som foretar en handling som er egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning for en eller flere av fordringshaverne, dersom

- a) det pågår tvangsfullbyrdelse eller midlertidig sikring rettet mot skyldneren, eller*
- b) skyldneren er, blir, eller står i påtakelig fare for å*

bli insolvent ved handlingen, og handlingen er uforsvarlig. Det fritar ikke for straff at vilkåret om insolvens mv. ikke lar seg fastslå, dersom dette skyldes at skyldneren forsettlig eller grovt uaktsomt har overtrådt regnskapsbestemmelser i lov eller forskrift.

Grov overtredelse av første ledd bokstav b straffes med bøter eller fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov skal det særlig legges vekt på om handlingen innebærer en betydelig svekkelse av fordringshavernes utsikt til å få dekning, eller om det foreligger andre særlig skjerpende omstendigheter.

Grovt uaktsomt overtredelse av første og annet ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år.

§ 283 a oppheves.

§ 284 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 2 år straffes en skyldner som forsettlig eller grovt uaktsomt unnlater å begjære åpning av gjeldsforhandling etter konkursloven eller konkurs, dersom skyldneren er insolvent, og

- a) unnlatsen medfører at en disposisjon eller et utlegg ikke kan omstøtes, og dette forringer fordringshavernes dekningsutsikt betydelig, eller*
- b) skyldnerens næringsvirksomhet klart går med tap og skyldneren må innse at han ikke vil kunne gi fordringshaverne oppgjør innen rimelig tid.*

Unnlatsen av å begjære åpning av gjeldsforhandling eller konkurs er likevel straffri dersom skyldneren har opptrådt i forståelse med fordringshavere som representerer en vesentlig del av fordringsmassen med hensyn til både beløp og antall.

§ 285 skal lyde:

Med bøter eller fengsel inntil 3 år straffes en skyldner som under konkurs eller gjeldsforhandling etter loven opptrer slik at det er egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning eller utnyttelse for fordringshaverne, eller uriktig oppgir eller vedkjenner seg forpliktelser.

Grov overtredelse av første ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov skal det særlig legges vekt på om handlingen innebærer en betydelig svekkelse av fordringshavernes utsikt til å få dekning, eller om det foreligger andre særlig skjerpende omstendigheter.

Grovt uaktsomt overtredelse av første og annet ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år.

§ 287 skal lyde:

Den som til fordel for eller på vegne av skyldneren foretar en handling som nevnt i §§ 281 til 285, straffes som der bestemt.

Medvirkning til at skyldneren eller noen som nevnt i første ledd, overtrer §§ 281 til 286, straffes på samme måte. En fordringshaver kan likevel ikke straffes for å ha mottatt eller krevd oppfyllelse eller sikkerhet, med mindre fordringshaveren har brukt utilbørlige trusler eller andre utilbørlige midler for å få skyldneren til å oppfylle eller stille sikkerhet.

§ 288 oppheves.

II

I regnskapsloven 17. juli 1998 nr. 56 gjøres følgende endring:

§ 8-5 fjerde ledd skal lyde:

Foreldelsesfristen for straffbare forhold som omfattes av første ledd, løper ikke under konkurs og gjeldsforhandling etter loven. Fristen kan likevel ikke forlenges med mer enn 5 år etter denne bestemmelsen.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i justiskomiteen, den 11. mai 2004

Trond Helleland

leder

Einar Holstad

ordfører